

РОЗДІЛ IV Історіографія. Рецензії

УДК 908(477):351.853

Дмитро Кепін

Рецензія на монографію «Регіональні особливості нерухомих пам'яток України»^{*}

У провідній інституції з дослідження проблем музеєзнавства та пам'яткознавства держави, Центрі пам'яткознавства НАН України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, видано колективну монографію, що висвітлює сучасний стан пам'яткоохоронної діяльності в Україні.

У цьому й полягає актуальність запропонованої монографії, яка підготовлена знаними фахівцями, котрі представляють Центр пам'яткознавства НАН України й Українське товариство охорони пам'яток історії та культури (Г. М. Бичковська, Л. О. Гріффен, А. О. Горькова, В. О. Константинов, Н. М. Сенченко, О. М. Титова), Національну академію образотворчого мистецтва і архітектури (Л. В. Прибега), Національну бібліотеку України імені В. І. Вернадського (О. В. Принь), Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (С. В. Гаврилюк, О. Н. Гаврилюк), Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського (Н. О. Рижева).

Книга містить дев'ять тематичних розділів, що дають цілісну картину про особливості різних видів нерухокої культурної спадщини з урахуванням їхньої регіональної специфіки. Органічно тематичні розділи супроводжуються фотографіями пам'яток.

Разом із тим як структурні елементи в книзі відсутні «Вступ» і «Висновки». Щодо «Вступу», то певною мірою його завдання виконує перший розділ доктора технічних наук, професора Л. О. Гріффена, А. О. Горькової та Г. М. Бичковської «Історико-культурні та природні фактори регіонального розмаїття нерухомих пам'яток України» (с. 5–25). Важливими є пропозиції авторів щодо складання регіональних програм культурної спадщини. При цьому враховано природно-географічні фактори та історико-етнографічне районування.

Уперше під час дослідження регіонального пам'яткознавства наведено інформаційно-статистичні картографічні матеріали.

Другий розділ (кандидат архітектури, професор Л. В. Прибега) «Сутність народної архітектурної творчості та регіональні особливості пам'яток традиційної архітектури України» (с. 26–70) висвітлює розмаїття пам'яток народного зодчества і їхню видову специфіку.

Характеристику пам'яток науки й техніки дав В. О. Константинов у третьому розділі «Науково-технічна спадщина регіонів України» (с. 71–104).

За своєю тематичною спрямованістю наступний (четвертий) розділ (Н. М. Сенченко) «Регіональні особливості нерухомих церковних пам'яток України» (с. 105–151) краще було б помістити після другого.

Більш докладно специфіку нерухомих археологічних пам'яток розглянула А. О. Горькова в п'ятому розділі «Нерухома спадщина Середньої Наддніпрянської України» (с. 152–172).

Шостий розділ (доктор історичних наук, професор С. В. Гаврилюк та О. Н. Гаврилюк) «Характерні особливості нерухокої спадщини західних областей України» (с. 173–199) знайомить читачів з об'єктами культурної й природної спадщини вказаного регіону. Уперше наведено статистичні дані про нерухомі

¹ * Регіональні особливості нерухомих пам'яток України [монографія] / кол. авт.: Бичковська Г. М., Гаврилюк О. Н., Гаврилюк С. В. [та ін.]; під заг. ред. Л. О. Гріффена, О. М. Титової: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК. Київ: Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2017. 276 с. ISBN 978-966-8999-82-6

© Кепін Д., 2017

об'єкти культурної спадщини всіх видів. Ураховуючи регіональну специфіку, автори запропонували власну класифікацію пам'яток: культові (сакральні) споруди; середньовічні муровані фортеці та замки; пам'ятні місця; пам'ятні хрести XIX – першої третини XX ст. (с. 179–180).

Сьомий розділ (О. В. Приня) «Нерухомі пам'ятки сходу та півдня України» (с. 200–222) уперше дає цілісне уявлення про виявлення й узяття на облік нерухомих пам'яток у хронологічному діапазоні 1919–2016 рр. Дослідник на основі опублікованих та архівних матеріалів виокремив сім етапів і дав їм стислі характеристики, підкріплюючи це статистичними даними.

На прикладі досліджених і досліджуваних археологічних пам'яток у Миколаївській області доктор історичних наук, професор Н. О. Рижева у восьмому розділі «Південний регіон України: розмаїття культурної спадщини» (с. 223–242) докладно розглянула музеєфікацію пам'яток. Центральне місце науковець відвела проекту збереження й експонування *in situ* городища фінальної бронзи Дикий Сад у м. Миколаєві, яке досліджується під керівництвом археолога К. В. Горбенко. Подано концепцію археологічного «скансену» з демонстрацією просто неба решток городища.

У дев'ятому розділі «Культурна спадщина українського Криму та Донбасу: сучасний стан, можливості збереження» (с. 243–275) О. М. Титова схарактеризувала різні види пам'яток і показала їхній стан в умовах анексованого Криму та тимчасово окупованих районах Донбасу й можливі шляхи моніторингу під час воєнного лихоліття.

Отже, запропонована колективна монографія є значною подією у вітчизняному пам'яткознавстві, що вперше комплексно висвітлила регіональну пам'яткоохоронну специфіку за 1991–2016 рр. Книга стане в нагоді не лише фахівцям у цій галузі, а й усім, кому не байдужа проблема збереження культурної спадщини України. Монографія з успіхом може бути використана і як посібник у навчально-педагогічному процесі вищих навчальних закладів України, де готують фахівців з охорони пам'яток і музеєзнавства.

D. Kepin. Monograph Review: Regional peculiar of immovable monuments of Ukraine (by general redaction of Doctor technical science, Prof. L. O. Griffen, Candidat of Historical science O. M. Titova. Kyiv: Centre of Protection and Investigation of Monuments of the National Academy of Science of Ukraine and Ukrainian Society of Protection of the Historical and Cultural Monuments. 2017. 276 p.). The collective monograph devoted to regional development of monumentology (study of monuments) in Ukraine at 1991–2016 years.

The monograph includes «Section 1. The historical-culture and nature factors of regional various immovable monuments of Ukraine», «Section 2. The essence folk architectonic creation and regional peculiarity traditional architecture of Ukraine», «Section 3. The scientific-technical heritage of regions Ukraine», «Section 4. The regional various of immovable church monuments», «Section 5. The immovable heritage the Middle Dnieper Area of Ukraine», «Section 6. The characterization the various of immovable heritage the West regions of Ukraine», «Section 7. The immovable monuments of East and South of Ukraine», «Section 8. The South region of Ukraine: the various of cultural heritage», «Section 9. The cultural heritage of Ukraine Crimea and Donets Basin: present-day state, possibility of preservation». The book is accompanied by black – white illustrations.

The book is of interest not only to specialists in the industry, and the general public, who are not indifferent to the problem of preserving the cultural heritage of Ukraine. Monograph can be used both in the pedagogical process in higher educational institutions of Ukraine, where experts on monumentology and museology.

УДК 94(477.5)'04

Володимир Пришляк

Про князівство Литовське як Велике

(Рецензія на: Зенонас Норкус «Непроголошена імперія. Велике князівство Литовське з погляду порівняльно-історичної соціології імперій»)*

Давно відомо про певну нерівномірність і фрагментарність історичної литуаністики в сучасній Україні [15, с. 237]. Ситуацію трохи згладжує той факт, що за останні роки в європейській історіографії

¹* Зенонас Норкус. Непроголошена імперія. Велике князівство Литовське з погляду порівняльно-історичної соціології імперій / пер. з литовської Петра Білинський. Київ: Критика, 2016. 440 с., бібл., мапи, іл.

© Пришляк В., 2017